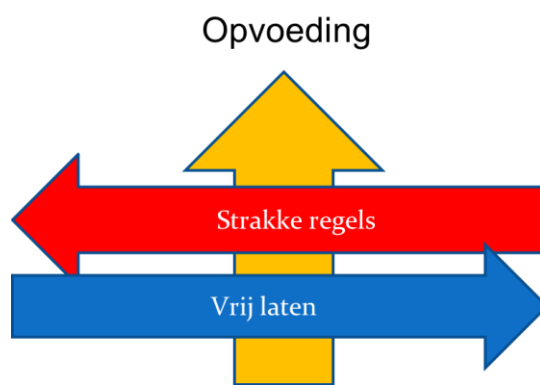

2. Houd paradoxen levend

Tien Gouden Regels voor het acteren in complexe vraagstukken

Bij complexe vraagstukken zien we dat krachten op een proces inwerken die (1) in tegengestelde richting werken én (2) elkaar nodig hebben. De op elkaar inwerkende krachten ervaren we als een paradox: een schijnbare tegenstelling. Figuur 1 toont een voorbeeld. Het opvoeden van een kind verlangt strakke regels én de vrijheid om zichzelf te ontplooien. Deels worden grenzen gesteld, deels zoek kinderen de grenzen zelf op. Opvoeden is een complex proces dat continue dialoog verlangt. Laat je een van de principes weg, dan ontspoorde een kind. Opvoeden is emergent (gouden regel 1).

Figuur 1. De opvoedingsparadox.

Zo kunnen we bij ieder complex proces soortgelijke paradoxen ontwaren. Onze Nederlandse kustlijn is stabiel en adapteert doordat zee en wind zowel zand af- als aanvoeren. De energietransitie maakt voortgang omdat we (1) de aandacht focussen op technische aspecten en (2) deze vooral ervaren als sociale transitie. Problemen in de zorg – we rijden keihard op een muur af – kunnen we oplossen door (1) het huidige stelsel te optimaliseren en (2) dat vooral niet te doen en te streven naar een geheel andere benadering. Vaak gaat het om vasthouden versus loslaten.

De tweede gouden regel houdt in dat we bij complexe vraagstukken op zoek gaan naar paradoxen. Deze benoemen we en houden we levend door de twee takken ervan in dialoog te brengen en te houden. Belangrijk besef daarbij is dat als we iets willen veranderen, we de weerstand die ontstaat niet per definitie moeten zien als negatief, afkomstig van “zij die niet willen”. Een gezond maatschappelijk systeem organiseert weerstand tegen veranderingen. Zou dat niet het geval zijn, dan wordt deze instabiel.